

ci na vědeckou úroveň. Podílel se, ať již redakčně, nebo jen autorsky, na řadě monografií měst a obcí, u kterých byl jistou volbou pro vylíčení dějin místa v 18. a 19. století. Historickou regionalistiku podporoval i jako místopředseda Muzejní a vlastivědné společnosti a dlouholetý předseda Matice moravské. Dějinám Matice moravské a jejího časopisu zasvětil několik příspěvků, jež ukazují další rozměr Janákova díla. Řadou drobnějších i rozsáhlejších statí připomínal životní jubilea svých kolegů a učitelů, v nekrolozích věcně hodnotil život a přínos významných osobností, mimo jiné Josefa Macůrka, ale i archivářů a vlastivědných badatelů. V Janákových textech nešlo o povinnou kolegiální zdvořilost, nýbrž o snahu uchovat kontinuitu vědecké práce na Moravě a vzpomínku i na ty badatele, kteří pilnou vlastivědnou prací podírali velké stavby akademické historiografie.

Učitelské působení Jana Janáka dostatečně dokumentují desítky diplomových a disertačních prací, v nichž zadával studentům „svá“ témata a citlivě je uváděl do interpretace nelehkých pramenů pozdního 18. a 19. století. Po nešťastném úrazu na počátku nového tisíciletí se Jan Janák začal vzdalovat fakultní a historické obci a již s ní nikdy nenavázal trvalejší kontakt. Hold jeho vědeckému dílu a učitelkému působení představuje sborník k jeho sedmdesátinám *Pocta Janu Janákovi* (2002), do kterého přispělo přes padesát českých a moravských historiků, a výbor z jeho studií *Morava v národním a politickém ruchu 19. století* (2007).

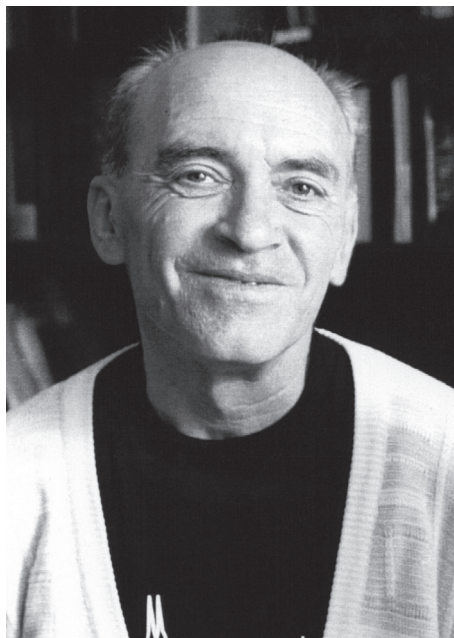
## Ctibor Nečas (1933–2017)

Historie jako prostředek proti kolektivnímu zapomnění

Prvním úkolem historické vědy je upozorňovat na jevy, které v minulosti existovaly, ale společnost je vytěsnila v kolektivní paměti na okraj, nebo na ně dokonce zapoměla. Tak znělo vědecké krédo Ctibora Nečase, který se počátkem sedmdesátých let 20. století stal jedním z průkopníků evropského bádání o romském holocaustu. Bez znalosti širokého historického kontextu budeme vždy jen tápat nad řešením problémů naší přítomnosti, opakovaně připomínal historik, jenž velkou část vědeckého života zasvětil výzkumu dějin romského etnika v českých zemích a na Slovensku.

Nečasova cesta k tomuto badatelskému zaměření přitom zdaleka nebyla přímá. Narodil se v roce 1933 v Rakvicích, ale od prvních poválečných let a studií na klasickém gymnáziu přilnul k Brnu, kde na filozofické fakultě v letech 1952–1957 vystudoval oborovou kombinaci dějepis–čeština. Po krátkém intermezzu výuky na základních a středních školách v Ostravě nastoupil v roce 1960 na ostravský pedagogický institut. V roce 1962 se vrátil do Brna, a když byl brněnský pedagogický institut znovu povýšen na Pedagogickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně, působil na ní sedmáct let jako odborný asistent pro obecné dějiny. V roce 1981 přešel na filozofickou fakultu na katedru středních, východních a jihovýchodních dějin a etnografie. Po listopadu 1989 byla jeho rozsáhlá pedagogická a vědecká činnost konečně oceněna také kariéřním postupem. Habilitoval se roku 1990 a o dva roky později byl jmenován profesorem. Pedagogickou kariéru završil v historickém ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kde nenapodobitelným a poutavým způsobem přednášel studentům například dějiny Balkánu v 19. století.

Během ostravského působení se Nečas intenzivně věnoval výzkumu místní levicové mládeže v meziválečném období a společně s pozdějším významným představitelem hospodářských



a sociálních dějin Milanem Myškou se podílel na přípravě dějin Ostravy nebo nedokončené třísvazkové syntéze dějin Vítkovických železáren. Avšak pro dlouhodobý vědecký profil Ctibora Nečase bylo rozhodující setkání s Josefem Macůrkem a Josefem Kabrdou. Jejich univerzitní přednášky a semináře ho přivedly k celoživotnímu zájmu o dějiny jihovýchodní Evropy. Od šedesátých let věnoval Nečas desítky drobnějších i rozsáhlejších studií převážně vztahu českých politických elit k Balkánu před první světovou válkou (například *Balkán a česká politika*, 1972) a pronikání českého bankovního kapitálu do jihovýchodní Evropy (*Na prahu české kapitálové expanze*, 1982; *Podnikání českých bank v cizině 1898–1918*, 1993). Umně přitom propojoval přístupy politických a hospodářských dějin a současně překvapoval mimořádnou schopností objevovat důležitá témata, která jiní badatelé neviděli nebo přehlíželi (*Mezi muslimkami. Působení českých lékařek v Bosně a Hercegovině v letech 1892–1918*, 1992).

K tématu neviděnému patřila na přelomu šedesátých a sedmdesátých let také genocida romského etnika za druhé světové války. Od první studie o tzv. cikánské otázce letech 1939–1942, publikované na stránkách *Časopisu Matice moravské* v roce 1972, nebylo v následujících více než čtyřech desetiletích téměř jediného roku, v němž by Nečasova odborná bibliografie nebyla obohacena o další titul z dějin romského etnika. Úkol byl o to obtížnější, že nemohl navázat na žádné předchozí výzkumy. Výzkum ztěžovala také skutečnost, že pramenná základna byla velmi roztržštěná a neexistovala ani žádná psaná romská tradice. Nejen pro práci s těmi, kteří přežili romský holokaust, bylo nezbytné rozvinout přístupy pro historika tehdy nové, a sice orálně-historické metody. První syntéza *Nad osudem českých a slovenských Cikánů v letech 1938–1945* (1981) vyšla po desíti letech výzkumu. V novějších přepracováních byla kniha ještě podstatně rozšířena a vyšla také v anglickém překladu (*Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*, 1994; *The holocaust of Czech Roma*, 1999). Obě publikace se rychle zařadily na čelné místo v mezinárodní bibliografii nacistického holokaustu. V posledních letech se Nečas rozhodl zasadit romský holokaust do širokého historického kontextu. Pro odborníky vydal syntézu *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)* (2005), pro neobornou veřejnost připravil lehkým perem napsaný *Špalíček romských miniatur* (2008), přibližující dějiny romského etnika prostřednictvím konkrétních lidských osudů.

## Jiří Malíř (1949)

Rodem Valach, rozhledem Evropan, profesí historik

Valašské kořeny Jiří Malíř nezapře. Duše každé společnosti, bezedná studnice historek, v nichž vypravěč s ironickým nadhledem potvrzuje roli roztržitého profesora, výtečný zpěvák. A také charismatický a tolerantní vedoucí historického ústavu, empatický učitel a přední znalec politického systému 19. století. Po studiích historie a češtiny nastoupil v roce 1973 na aspirantské místo a již o dva roky později podal rigorózní práci o pokrokovém hnutí na Moravě v letech 1896–1906. Úspěšnou obhajobou doktorské práce o lidové straně na Moravě získal v roce 1981 titul kandidáta věd, v devadesátých letech se habilitoval a následně byl jmenován profesorem. Po dvě desetiletí, v letech 1998–2017, stál v čele historického ústavu, který zdárně provedl obtížným obdobím finančních škrťů a studijních reforem, předsedal oborové komisi pro doktorské

